

Novi list u specijalnom obilasku Restauratorskog odjela Rijeka, gdje se nalaze vrijedne stropne slike braće Klimt

RIJEČKI DRAGULJ KOJEG JOŠ NA POSEBNOM MJESTU U OPL

Prostorija je manja nego što smo očekivali, a uzbuđenje veće, pa se tri impozantna platna na uspravno postavljenim podokvirima čine veličanstvenima. Branimo se smijehom i šaljivim opaskama, ali zapravo osjećamo posebnost situacije i, da, ponekad baš volimo svoj posao. Eto nas, na dvadeset, deset, pet centimetara od poteza dvadesetjednogodišnjeg klinca koji je davno angažiran – s još dvoje umjetnika: mladim bratom i kolegom – da dekorativnim slikama osmisli prostor na svodu novog kazališta u tamo nekoj dalekoj Rijeci. Bečki dječaci iz Družbe umjetnika posao su, dakako, objeručke prihvatili te isporučili Rijeci ukupno devet slika koje će sljedeće 133 godine, sve do prošle, s jednom malom pauzom sredinom 70-ih godina, krasiti svod riječkog kazališta. Bečki dječaci su, naravno, Franz Matsch (22), Ernst Klimt (19) i The Man Himself – Gustav Klimt.

Ne bih rekla da sam umjetnica; za to čovjek mora imati stvaralačku iskru i biti bez zadržke. Ja mislim da sam baš restauratorica. Imam tu suzdržanost – kaže Ana Rušin-Bulić

Zašto njega izdvajamo? Pa nismo sami, nešto je o tome rekla i povijest umjetnosti, ali eto, pogledali smo uživo šest slika, tri Gustavove i tri Matscheve i možemo javno tvrditi da je razlika u potezu, u vještini i viziji očita. Ernstove radove nismo, doduše, vidjeli uživo, jer oni se nalaze u Zagrebu, dok mi pokušavamo u riječkom restauratorskom odjelu, gdje se Gustavove i Matscheve slike nalaze u procesu restauracije, maksimalno iskoristiti vrijeme koje imamo na raspolaganju da skupimo dojmove i složimo priču.

Oštećenja

U tome nam velikodušno pomaže Ana Rušin-Bulić, koja strpljivo i toplo odgovara na brojna pitanja, otkrivajući akribičnu osobu posvećenu svome poslu, ali dovoljno opuštena da se njime previše ne fascinira. Jer kako bi inače skupila hrabrost da uhvati kist pa njime krene po oštećenom potezu Gustava Klimta?

- Kad krenete raditi, maksimalno se koncentrirate na posao i osigurate sve potrebne uvjete da biste mogli kontrolirati postupke, jer vi ste stručna osoba o čijoj kompetenciji, procjeni i izboru metode ovisi krajnji rezultat. Ne smijete gubiti iz vida da je ispred vas umjetnina koja ovisi o tome jeste li izabrali pravi pristup očuvanju njenog sadržaja – kaže Rušin-Bulić. Srećom, ona nije liječnica pa ju ne moramo pitati je li kada zaboravila gazu u pacijentu, ali nas tračerski naravno zanima je li bilo kakvih grešaka, nezgodica koje nam može otkriti, pogrešnog poteza, zamrljanog segmenta, oguljotine... Ništa od toga odgovara, jer se uvijek pridržavaju

pravila struke i ne preskaču korake, te nikad ništa ne prepuštaju slučajnosti. A i uhodani su kao tim.

No tko su to »oni« i otkud Klimtovi i Matsch kod njih? U segmentu »oni« očekuje nas još jedna zanimljivost. »Oni«, ili riječki restauratori šest slika sa svoda HNK-a Ivana pl. Zajca, naša su sugovornica Ana i njen suprug Goran Bulić, kojega ona cijelo vrijeme zove voditeljem. Jer on to jest - voditelj Restauratorskog odjela Rijeka Hrvatskog restauratorskog zavoda. Služba je služba, a družba je družba.

Priča s kazališnim slikama započinje pak prošle godine, o čemu smo opširno izvještavali i u Novom listu, no podsjetit ćemo da su u riječki restauratorski odjel stigle u kolovozu 2018. s ciljem da budu obnovljene za izložbu »Nepoznati Klimt«, planiranu u Muzeju grada Rijeke 15. srpnja sljedeće godine u kontekstu Europske prijestolnice kulture. Rušin-Bulić se nada da bi završetak radova na slikama mogao biti čak i prije svibnja, jer slike je potrebno i fotografirati za katalog. No u kakvom su slike bile stanju i koliko je tu (bilo) posla?

- Na prvi pogled slike su nam izgledale da su u dobrom stanju i pomislili smo da bi ih bila šteta demontirati, ali kad smo ih detaljnije pregledali, shvatili smo da se radi o oštećenjima koja su nastala još prije zadnjeg restauriranja cijele kazališne zgrade i koja su se od tada, dakle od prije 40-ak godina,

dodatno produbila i pogoršala. Bilo je oštećenja uzrokovanih prodorom vode, ali glavni uzrok nastanka oštećenja je bilo oslabljeno vezivo; ono je izgubilo svoju vezivnu moć pa je došlo do odvajanja boje od platna i nastanka ljuskica koje vremenom otpadaju – kaže Rušin-Bulić, a mi provociramo pitanjem znači li to da je posljednje restauriranje napravljeno trajavo, na što restauratorica odgovara da ona posljednju intervenciju ne može komentirati na taj način, ali da treba uzeti u obzir da su tada vrijedila druga pravila, da su se koristili drugi materijali, da je jednostavno bilo drugo vrijeme te da cjelokupni zahvat treba sagledavati u tom kontekstu.

Sveta Cecilija

Prisjećamo se potom monumentalne skele od prošle godine koju je bilo potrebno izgraditi da bi se stiglo do stropnih slika u Kazalištu, pa pitamo restauratoricu kakav je imala osjećaj kad je prvi put došla

blizu slika i smatra li to dosadašnjom krunom svoje karijere.

- Pa svi smo bili uzbuđeni zbog činjenice da nam je omogućeno prići slikama i vidjeti ih izbliza. Meni je to doista bio poseban trenutak, jer kao i svi Riječani, poznajem te slike cijeli život, odrasla sam pod njima. Kada smo se popeli na skeletu, našli smo se pred Orfejem i Euridikom (tj. slikom »Alegorija poezije«, op. a.). Ljepota i raskoš te slike toliko nas se dojmila da smo zaboravili na sve oko sebe. Bio je to stvarno neopisiv osjećaj – kaže Rušin-Bulić.

Razgovaramo o oštećenjima. Slike su, naime, nastale u Beču pa su u Rijeku transportirane te se čini da su na licu mjesta čak i škarama rezane da bi se prilagodile mjestu postavljanja, na kojem su, podsjećamo, one bile dekoracija na 18 metara visine iznad gledališta. Nakon što su platna zalijepljena, rubovi su im učvršćeni brojnim čavlima, nakon čega je po rubu postavljen elastični, pozlaćeni bambus, da

Pravila struke nalažu da se umjetnine nastoje očuvati i zadržati u izvornom ambijentu za koji su izrađene, osim ako njihovo premještanje nije uvjetovano razlozima njihova očuvanja. U tom smislu bi slike trebale ostati u prostoru za koji su izvorno izrađene. No također tamo gdje su bile do sada, slike su na neki način nedostupne i ne mogu se vidjeti izbliza. Iduće godine će slike biti restaurirane i moći će se vidjeti iz blizine, što će biti poseban doživljaj, jer su detalji na ovim slikama stvarno impresivni – kaže restauratorica Ana Rušin-Bulić

pokrije čavle. Rušin-Bulić ističe da je u najgorem stanju bila sveta Cecilija (Gustavova slika »Alegorija instrumentalne glazbe«, op. a.), koja je imala velika oštećenja od vode.

- Na bijeloj haljini su bila velika oštećenja nastala zbog slabljenja i starenja veziva, odnosno djelovanja vremena. Boja se odvajala od platna, ljuštila i otpadala. Ta oštećenja su već bila sanirana, odnosno djelomično preslikana, tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova 1978. godine. Presliči su se pokazali kao teško topivi i trebalo nam je dosta truda i vremena da ih, barem djelomično, uklonimo. Svih šest slika bilo je jako tamno, jer je njihova površina bila prekrivena nataloženom atmosferskom prašinom, zagorjelom na reflektorima za osvjetljavanje pozornice. Slike nisu bile lakirane, jer oponašaju zidne oslike izrađene fresco secco tehnikom pa je njihova površina izrazito suha i matirana, a nečistoća se najlakše taloži baš na takvim površinama – kaže Rušin-Bulić, dodajući da je slika koja prikazuje Marka Antonija i Kleopatru, Gustavova »Alegorija ozbiljne opere«, bila u najboljem stanju. Na »Alegoriji komične opere« Franza Matscha također je značajno oslabilo vezivo i s nje je otpadala boja.

Zanimalo nas je i kojim su se alatima restauratori služili u svom poslu, pa naša sugovornica i u tom segmentu otkriva neka iznenađenja. Naime slike su atipično čišćene gumicama i spužvama koje se inače koriste za čišćenje papira, odnosno crteža, i to zato što su ove slike jako osjetljive na vodu i druga organska otapala koja se najčešće

Pobjeda provincije

Hrvatska kultura prilično je centralizirana, odnosno zagrebocentrična, što se primjećuje pogotovo izvan Zagreba, pa nas je, moramo priznati, malo i začudilo što su najvrednije od devet slika – tri slike Gustava Klimta – ostale na restauriranju u Rijeci. Je li to mala pobjeda provincije, pitamo Anu Rušin-Bulić, no ona se ni ovaj put nije dala isprovocirati zločestim pitanjem.

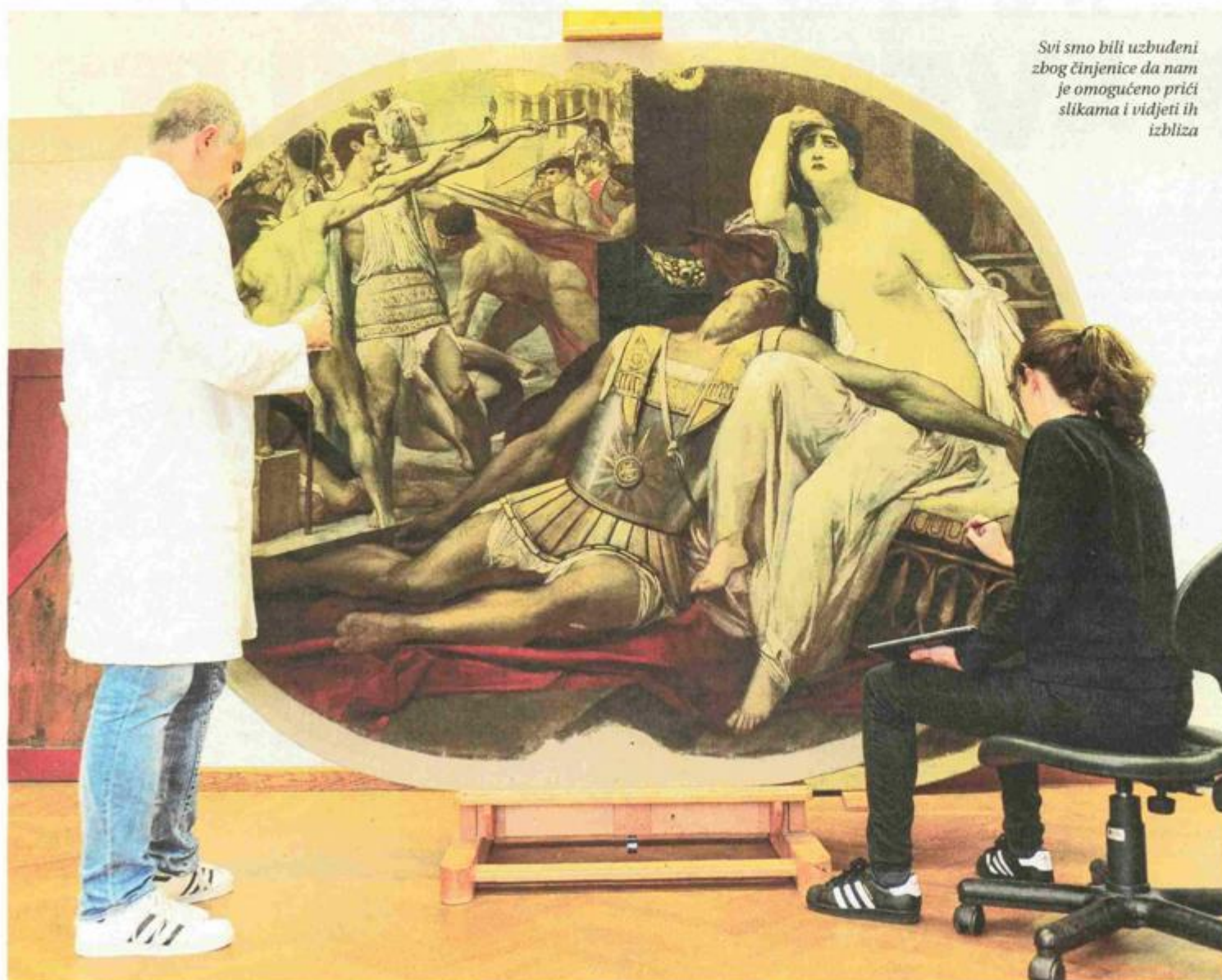
- Prije bih rekla da je to kompliment, jer svi smo se mi dovoljno dugo školovali i imamo puno radnog iskustva, uskladili smo način rada s kolegama iz Zagreba, a posjedujemo i dosta dobre uvjete za obavljanje tog posla – kaže Rušin-Bulić.

Slike su radene za visinu od skoro 20 metara, a opet se inzistiralo na finoći poteza, detaljima

at i Franza Matscha

NISMO SVJESNI – SLIKE JSU GUSTAVA KLIMTA

Svi smo bili uzbuđeni zbog činjenice da nam je omogućeno pričati slikama i vidjeti ih izbliza

Svi smo bili uzbuđeni zbog činjenice da nam je omogućeno pričati slikama i vidjeti ih izbliza. Meni je to doista bio poseban trenutak, jer kao i svi Riječani, poznajem te slike cijeli život, odrasla sam pod njima. Kada smo se popeli na skelu, našli smo se pred Orfejem i Euridikom (tj. slikom »Alegorija poezije«, op. a.). Ljepota i raskoš te slike toliko nas se dojmila da smo zaboravili na sve oko sebe. Bio je to stvarno neopisiv osjećaj – kaže restauratorica Ana Rušin-Bulić

O braku i identitetu

Ana Rušin-Bulić i Goran Bulić riječki su tim, ujedno i bračni par, koji radi na restauriranju slika iz Kazališta. Zanimalo nas je kako su podijelili posao i kako funkcionira ta privatno-poslovna dinamika.

- Ove i prošle godine Goran radi na još nekoliko slika, dok sam ja samo na ovim slikama. Ma mi smo jako dugo supružnici, pa mi je to normalno. Kad si dosadimo, odemo svaki na svoj kraj kata. Ima to i svojih prednosti i mana – kaže kroz smijeh Rušin-Bulić, koju pitamo i kako se osjeća kada misli o sebi, je li umjetnica, restauratorica, zanatlija...

- Ajme, koje teško pitanje! Ne bih rekla da sam umjetnica; za to čovjek mora imati stvaralačku iskrinu i biti bez zadržke. Ja mislim da sam baš restauratorica. Imam tu suzdržanost – kaže Ana Rušin-Bulić.

koriste kod restauratorskih radova. Na slici Marka Antonija i Kleopatre smeđa se zona jako trusila, kaže Rušin-Bulić, pa su morali nanijeti ljepilo u organskom otapalu pomoću kojeg je boja učvršćena. Potom su slike zalijepljene posebnim restauratorskim ljepilom na novo platno, napete su na nove podokvire te je uslijedio retuš gvašem za dijelove koji moraju biti najprije podslikani da bi se na kraju sve vizualno ujednačilo specijalnim lazurnim bojama.

Sudbina slika

S obzirom na to da ih je imala prilike dugo gledati vrlo pomno, pitamo Anu Rušin-Bulić što misli o umjetničkoj vrijednosti slika, odnosno kako uspoređuje trojicu autora. - Ernstove slike vidjela sam izbliza na demontaži i na kratko u Zagrebu, ali mislim da je velika razlika između sve trojice autora. Gustav definitivno odskače po svojoj lakoći poteza. Na slici Antonija i Kleopatre fascinantna je njegov pripremljeni crtež konja i glave ratnika, kao i »traženje« najboljeg položaja likova – kaže naša sugovornica.

Točno smo pretpostavili da se slike, budu li vraćene na svoje originalno mjesto, više neće pribijati čavlima, no kako ih onda misle postaviti, ako ih budu vraćali? Rušin-Bulić kaže da će o načinu njihova vraćanja u konačnici odlučiti tim stručnjaka, no povratak je svakako tehnički zahtjevan, jer se slike ne smiju više lijepiti na podlogu, i nikako se ne smiju pribijati čavlima. Kada pak pitamo koja je najizglednija sudbina slika, Rušin-Bulić

Devet riječkih kazališnih slika Družbe umjetnika

Za šest ovalnih polja na svodu oko lusteru Gustav Klimt je naslikao »Alegoriju ozbiljne opere«, »Alegoriju instrumentalne glazbe« i »Alegoriju poezije«. Franz Matsch potpisuje »Alegoriju komične opere«, »Alegoriju plesa« i »Alegoriju ljubavne poezije«. Velika alegorija »Kazalište« iznad pozornice djelo je Ernsta Klimta, kojem se pripisuju i dvije manje, nepotpisane slike iznad glumačkih loža.

odgovara da postoji dosta okolnosti koje treba uzeti u obzir te da su ih oni u ovoj fazi pripremili i uredili za izložbu iduće godine, kao i da postoji mogućnost da slike idu i na razne posudbe u zemlji i inozemstvu, jer se sada, budući da su napete na podokvire, mogu prenositi. Kada je, pak, pitamo koja je njena želja, što bi ona htjela da bude sa slikama, kaže da je ona uvijek za to da se umjetnine ne odnose s mjesta na kojem su bile predviđene, ali...

- Pravila struke nalažu da se umjetnine nastoje očuvati i zadržati u izvornom ambijentu za koji su izrađene, osim ako njihovo premeštanje nije uvjetovano razlozima njihova očuvanja. U tom smislu

Goran Bulić i Ana Rušin-Bulić riječki su tim, ujedno i bračni par, koji radi na restauriranju slika iz Kazališta

bi slike trebale ostati u prostoru za koji su izvorno izrađene. No također tamo gdje su bile do sada, slike su na neki način nedostupne i ne mogu se vidjeti izbliza. Iduće godine će slike biti restaurirane i moći će se vidjeti iz blizine, što će biti poseban doživljaj, jer su detalji na ovim slikama stvarno impresivni. Mislim da u svakom slučaju sigurnost i zaštita slika trebaju biti prioritet. Ako ih se vrati u Kazalište, mislim da bi to trebalo biti tek

nakon što Kazalište prođe cjelovitu obnovu. Također bi bilo dobro pronaći način da ih se može obići i pregledati barem svaka tri mjeseca – kaže Rušin-Bulić, na što ne možemo ne primijetiti da su slike u startu zamišljene kao dekoracija, da su ih slikali mladi, neafirmirani umjetnici u vremenu kada nije bilo ovako moćnih, vjernih printova kao što su ovi na svodu Kazališta sada, a koji su doista dekoracija. U međuvremenu ispostavilo se da su

djela puno vrednija od puke dekoracije i da ti mladi umjetnici, iako su mogli »zafušati« detalje, ipak nisu podlegli konformizmu, nego su napravili slike koje se komotno mogu nalaziti na nekom vrlo istaknutom zidu u muzeja.

- Da, slike su rađene za visinu od skoro 20 metara, a opet se inzistiralo na finoći poteza, detaljima kojima smo toliko bili fascinirani kad smo ih konačno stavili pred sebe. Jesu li tad možda bila druga neka vremena kad se živjelo i radilo sporije? Ne znam, ali ove slike su bile izložene u Beču nakon što su napravljene i dobile su dobre kritike, no u Rijeci nikada nisu bile izložene. Za njih se sada interesiraju i međunarodni stručnjaci, i čini se da ove tri slike Gustava Klimta imaju posebno mjesto u njegovu opusu. Mislim da imamo dragulj, ali mislim i da toga još nismo ni svjesni – zaključuje Ana Rušin-Bulić.

Davor MANDIĆ
Snimio Marko GRACIN